

Johannes Berntsen Kirksæther

Utviklingshemming i rettssystemet

Bacheloroppgave i Vernepleie

Veileder: Kristin Espeland

Mai 2021

Johannes Berntsen Kirksæther

Utviklingshemming i rettssystemet

Bacheloroppgave i Vernepleie
Veileder: Kristin Espeland
Mai 2021

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for medisin og helsevitenskap
Institutt for psykisk helse



NTNU

Kunnskap for en bedre verden

Innholdsfortegnelse

SAMMENDRAG	1
SUMMARY	2
1.0 INNLEDNING	3
1.1 Begrunnelse for valg av tema.....	3
1.2 Problemstilling og avgrensning.....	3
1.3 Hensikten med oppgaven.....	3
1.4 Oppgavens disposisjon.....	4
1.5 Begrepsforklaring	4
1.5.1 Utviklingshemming	4
1.5.2 Rettssystemet	5
1.5.3 Rettsikkerhet	5
2.0 TEORI	5
2.1 Stortingsmelding 45, frihet og likeverd	5
2.2 Prevalens i norske fengsel.....	6
2.3 Rutiner og bevissthet om utviklingshemming i rettssystemet	7
2.4 CRPD	8
2.5 Vernepleierens kjerne roller	9
3.0 METODE	10
3.1 Forforståelse	10
3.2 Litteraturstudie som metode	10
3.3 Søkeprosessen	11
3.3.1 PICO skjema	11
3.3.2 Ekskluderings og inkluderingskriterier	12
3.4 Evaluering av søkene	12
3.5 Valgt litteratur	12
3.5.1 Søkehistorikk.....	13
3.6 Analyse av artiklene	17
3.7 Litteraturmatrise	17
3.8 Analysemodell.....	23
3.8.1 Utarbeidelse av tema	23
3.8.2 Sammenfatning av tema.....	24
4.0 RESULTAT	24
4.1 Identifisering av utviklingshemming	24
4.2 Kunnskap om utviklingshemming.....	26
5.0 DISKUSJON	27
5.1 Betydningen av å identifisere utviklingshemming.....	27
5.2 Behovet for kunnskap om utviklingshemming.....	29
6.0 METODE DISKUSJON	31
7.0 KONKLUSJON	32
8.0 LITTERATURLISTE	33

Sammendrag

Tittel: Utviklingshemming i rettssystemet

Hensikt: Hensikten med oppgaven er å se på hvordan mennesker med utviklingshemming kan ivaretas i rettssystemet. Oppgaven tar utgangspunkt i erfaringer ansatte i rettssystemet har fra sine møter med personer med utviklingshemming.

Metode: Litteraturstudie er oppgavens metode og støtter seg på fem forskjellige vitenskapelige artikler samt annen relevant litteratur.

Resultat: De valgte artiklene gir innblikk i hvilke erfaringer ansatte i rettssystemet har fra sine møter med utviklingshemming. Resultatene i de valgte artiklene danner grunnlag for to tema som blir diskutert i oppgaven; 1. Betydningen av å Identifisere utviklingshemming, 2. Behovet for kunnskap om utviklingshemming.

Konklusjon: Oppgaven kommer frem til tiltak som kan bidra til å ivareta mennesker med utviklingshemming i rettssystemet. Implementering av screeningverktøy for å oppdage utviklingshemming på et tidlig stadie, det kan føre til at flere går uoppdaget, forpliktelser til CRPD holdes og at rettigheter blir ivaretatt. Det å øke kunnskapen om utviklingshemming blant ansatte i rettssystemet, blir også trukket frem som ett mulig tiltak, grunnen til det er å sikre at flere får forståelse for diagnosen og at personer med utviklingshemming ivaretas ved å få rett type hjelp.

Nøkkelord: Utviklingshemming, rettssystemet, CRPD, ivaretagelse, erfaring

Antall ord: 7080

Summary

Title: Intellectual disability in the criminal justice system

Purpose: The aim of this study was to identify ways to support people with intellectual disabilities in the criminal justice system. The study looks at the experiences professionals have from working with people who have an intellectual disability. The purpose of looking at these experiences is to identify ways to support people with intellectual disability in the criminal justice system.

Method: Litterateur study is the chosen methodology, and uses five different scientific articles, which have been analyzed, in addition to these, other types of relevant litterateur has also been used.

Results: The chosen scientific articles gives an insight of the employees in the criminal justice system and their experiences with people who have an intellectual disability. The results from these articles are used to identify two themes which are discussed; 1. The impact of Identification of intellectual disability, 2. The need for more knowledge about intellectual disability.

Conclusion: This study suggests different measures which can contribute to support people with intellectual disability in the criminal justice system. Implementation of screening tools could help identify the diagnosis in the early stages and make it so that the persons need are accounted for in the criminal justice. Focus on more knowledge about intellectual disability for the professionals in the criminal justice system, is seen as measure which can increase the understanding of the diagnose and help secure that people with intellectual disability gets the right type of help.

Key words: Intellectual disability, criminal justice system, CRPD, support, experience

Number of words: 7080

1.0 Innledning

1.1 Begrunnelse for valg av tema

Tema for denne oppgaven omhandler rettssystemet og utviklingshemming. Temaet er vernepleierfaglig relevant da mennesker med utviklingshemming er en sentral målgruppe for en vernepleier. Mennesker kan en person med utviklingshemming komme i kontakt med rettssystemet av ulike grunner, enten som vitne, fornærmede eller som mistenkt i en straffesak. Grunnen til at jeg har valgt dette temaet baserer seg på en interesse som har bygget seg opp over årene, et av mine første møter med temaet kommer fra å ha jobbet i tre år med mennesker med utviklingshemming og som er straffedømte. Gjennom jobben har jeg fått pratet med en rekke fagfolk og kolleger som har inspirert meg til å velge temaet utviklingshemming og rettssystemet.

1.2 Problemstilling og avgrensning

Problemstillingen i denne oppgaven er: *Hvordan ivareta mennesker med utviklingshemming i rettssystemet*

I oppgaven ønsker jeg å besvare problemstillingen med å ta utgangspunkt i erfaringer til ansatte i rettssystemet, herunder politi, dommere og statsadvokater. Når det kommer til mennesker med utviklingshemming i rettssystemet vil det si de som har status som; vitne, mistenkte eller fornærmede. Oppgaven begrenser seg ikke til grad av utviklingshemming.

1.3 Hensikten med oppgaven

Oppgaven har som hensikt å se på hvilke erfaringer ansatte i rettssystemet har fra sine møter med personer med utviklingshemming. Disse erfaringene kan gi kunnskap om hvordan personer med utviklingshemming kan ivaretas i møte med rettssystemet. Et utvalg av relevante vitenskapelige artikler studeres for å besvare problemstillingen.

1.4 Oppgavens disposisjon

Oppgaven er bygd opp i 8 kapitler, kapittel 1 består av innledning. Kapittel 2 teori, har som mål å belyse teori som er relevant for oppgavens problemstilling. Videre har vi kapittel 3 metode, som dokumenterer litteratursøket og analyserer valgte artikler. Kapittel 4 resultat, sammenfatter resultatene i hver artikkel. Kapittel 5 diskusjon, har som formål å svare på problemstillingen ved å knytte resultater i kapittel 4 opp mot teori i kapittel 2. I kapittel 6 metode diskusjon, blir styrker og svakheter i oppgaven diskutert. Kapittel 7 konklusjon, vil forsøke å svare på problemstillingen med grunnlag i det som har blitt tatt opp i foregående kapitler. Avslutningsvis er kapittel 8 hvor oppgavens litteraturliste presenteres.

1.5 Begrepsforklaring

I denne delen av oppgaven ønsker jeg å klargjøre ulike begrep som går igjen i oppgaven.

1.5.1 Utviklingshemming

Utviklingshemming kan forekomme av ulike faktorer som kan oppstå både under-før og etter fødsel. En utviklingshemming vil alltid medføre ulike utfordringer knyttet til motorikk, sosial kompetanse, evne til å gjennomføre dagligdagse aktiviteter og språk (NAKU, 2021). Ifølge kodeverket for medisinske diagnoser (ICD-10) er utviklingshemming en medisinsk diagnose. Skal en person oppfylle diagnose kriteriet i ICD-10 må tilstanden ha oppstått før vedkommende fyller 18 år. Videre må det gjennomføres IQ (intelligenskvotient) tester som undersøker evnenivået på ulike områder som: motorikk, sosial kompetanse og språk. IQ testen må vise til en score på under 70 (NAKU, 2021)

En kan dele utviklingshemming inn i fire grader og grad av utviklingshemming gjenspeiler personens score på en IQ-test. De fire gradene er:

- Lett utviklingshemming, IQ mellom 69-50, personen kan fungere tilnærmet normalt i livet, men kan ha vansker med å lese og skrive
- Moderat utviklingshemming: IQ mellom 49-35, vanlig her er forsinket utviklet språk, det angår både personens evne til å forstå og uttrykke språk

- Alvorlig utviklingshemming: IQ mellom 34-20, personen har betydelig nedsatte motoriske evner
- Dyp utviklingshemming: IQ under 20, medfører en betraktelig redusert evne til å forstå og kommunisere verbalt språk (NAKU, 2021).

1.5.2 Rettssystemet

Rettssystemet er betegnelsen for den utøvende makt som handler etter grunnloven til det representative landet. I så måte er rettssystemet knyttet til rettspleie og rettsorden. Ordet brukes ofte om domstolene, men innebærer også påtalemyndighet, politiet og fengselsvesenet (Gisle, 2021)

1.5.3 Rettsikkerhet

Begrepet rettsikkerhet er ett bredt begrep som kan være vanskelig å definere. Det en dog kan si om rettsikkerhet er at det omhandler hva forholdet mellom individet og myndighetene bør bære preg av. Sentralt for begrepet er kravet om at avgjørelsene som forvaltningen og domstolene fatter ovenfor grupper, enkeltpersoner og befolkningen forøvrig skal være forutsigelige og rettferdige. (Gisle & Molven, 2021)

2.0 Teori

I denne delen av oppgaven skal jeg presentere relevant teori med den hensikt å bidra til å belyse problemstillingen.

2.1 Stortingsmelding 45, frihet og likeverd

Stortingsmelding 45, kom i 2013 og ble gitt ut i forbindelse med at det hadde gått 20 år siden ansvarsreformen hvor de fylkeskommunale institusjonene ble lagt ned og ansvar for omsorgen ble overført til kommunene. Målet med reformen var å gi mennesker med utviklingshemming en tilnærmet lik tilværelse som normalbefolkningen. Stortingsmeldingen ønsket å se på status etter reformen på ulike områder som deltakelse, rettigheter og selvbestemmelse. Videre kommer stortingsmeldingen med innspill til ulike tiltak som kan settes inn for å bedre situasjonen. Relevant for denne oppgaven er punkt 5.3.4 Rettsikkerhet i møte med politi og rettsapparatet. Her trekkes det frem at ett viktig tiltak vil være å sørge for at aktører i rettssystemet kan identifisere personer i rettssystemet som har spesielle

behov. Dette kan gjøres ved opplæring og informasjon til ansatte i rettssystemet. Identifisering av spesielle behov er sentralt for å ivareta rettsikkerheten til mennesker med utviklingshemming som kommer i kontakt med rettsvesenet. Identifisering vil kunne ha spesiell betydning for å bli forstått og kunne ytre egne synspunkt (Barne, likestillings og inkluderingsdepartementet, 2013)

2.2 Prevalens i norske fengsel

Rettssystemet vil vanligvis straffe lovbytere uten å kartlegge muligheten for utviklingshemming, og fengslenes rehabiliteringstilbud er stort sett ikke tilpasset behovene for mennesker med utviklingshemming. Lovbytere som passer inn i systemet, vil dra fordeler av færre restriksjoner og bedre tjenester, men de som ikke passer inn i system, som f.eks. mennesker med utviklingshemming vil måtte leve med flere restriksjoner og lavere sannsynlighet for prøveløslatelse (Søndena, Rasmussen, Palmstierna, Nøttestad, 2008)

Hensikten med studien var å se på fremkomsten av utviklingshemming i norske fengsel blant de innsatte, å validere bruken av Hayes Ability Screening Index (HASI). Videre var formålet å identifisere sentrale medisinske, kriminologiske og historiske trekk ved feltet. Studien ble gjennomført blant 143 innsatte i seks forskjellige norske fengsel. Hvor man gjennomførte IQ screening med hjelp av The Hayes Ability Screening Index (HASI) og Wechsler Abbreviated Scale of Intelligence (WASI). HASI består av tre korte tester som måler rettskriving, spatial evne og fin motorikk, i tillegg til fire spørsmål om allerede kjente lærevansker. Testen tar 10-15 minutter, HASI har vist seg å være en effektiv og brukervennlig måte å screene for utviklingshemming på. Til slutt ble det utført semi-strukturerte intervju med de innsatte for å kartlegge kriminologiske og sosiale forhold (Søndena et al, 2008).

Resultat I studien kommer det frem at 10,8% av de innsatte hadde en IQ på under 70 og at 20,1% lå i grenseområdet til utviklingshemming med en IQ mellom 70-84. Fra kartleggingen av kriminologiske og medisinske forhold fremkom det at de med IQ under 70 i større grad står på antipsykotiske legemidler, høyere antall fengslinger, lavere forekomst av stoff misbruk og lavere utdanningsnivå enn de andre innsatte. Videre er det flere kjennetegn blant de med IQ under 70, et overveldende flertall angir å ha mottatt spesial undervisning på skolen, historie med å ha skulket skolen,

diagnoser som ADHD og dysleksi var også mer vanlig blant denne gruppen. Gruppen hadde også ett vesentlig høyere antall fengslinger enn de med IQ over 70. Videre fremkommer det at et flertall var medisinerert for psykisk lidelse. Når det kom til grunn for fengsling og benyttelse av tilbud i fengsel, viser undersøkelsen at ingen av de med IQ under 70 benyttet seg av fengslet sitt rehabiliteringsprogram og at tyveri, vold og seksualforbrytelser var de vanligste grunnene til fengsling (Søndena et al, 2008).

Studien konkluderer med at flere utfordringer foreligger for mennesker med utviklingshemming som er mistenkt eller har begått en kriminell handling. Det er en mangel på kompetanse knyttet til å identifisere utviklingshemming i rettssystemet. Implementering av HASI i rettssystemet kan bidra til at flere blir oppdaget. Fordelen med HASI er at det kan åpne for mer utdypende undersøkelser og bistand før ett avhør. Videre sier forfatterne at domstolene og fengslene bør rette mer ressurser mot å møte behovene til mennesker med utviklingshemming, da med støtte personer i rettsalen og tilpassede rehabiliteringsprogrammer i fengsel. Til slutt trekkes det frem at utviklingshemming bør tas med i betraktning i rettssystemet og at barrierer som hindrer forandring bør fjernes (Søndena et al, 2008).

2.3 Rutiner og bevissthet om utviklingshemming i rettssystemet

Søndena, Olsen, Kermit, Dahl og Envik (2019), gjennomførte en studie blant ansatte i rettssystemet i Norge, det vil si dommere, statsadvokater og politibetjenter. Hensikten med studien var å se på bevisstheten rundt utviklingshemming og deres kunnskap om mennesker med utviklingshemming som vitner, mistenkte, eller fornærmede. Det ble sendt ut en spørreundersøkelse til 3,624 ansatte i rettssystemet, hvorav 389 svare på undersøkelsen. I studien fremkommer det at en av tre har regelmessig kontakt med mennesker med utviklingshemming, da altså på månedlig basis. Et mindretall av deltakerne hadde rutiner for å oppdage utviklingshemming og bare 2,3% hadde formelle rutiner for å håndtere slike saker. Tilgjengelige screening verktøy for å identifisere utviklingshemming ble rapportert blant 13% av deltakerne. Videre var etablerte rutiner for identifisering mer vanlig hos de som rapporterte om jevnlig kontakt med personer med utviklingshemming, den samme gruppen hadde også mer kunnskap om kriteriene for diagnosen. Tilpasset og enkel kommunikasjon ble og rapportert om i høyere grad hos de som hadde jevnlig

møter med personer med utviklingshemming. Et flertall av deltakerne oppga at seksualforbrytelser, vold og små kriminalitet var de vanligste grunnene for at personer med utviklingshemming kom i kontakt med rettsvesenet (Søndena, Olsen, Kermit, Dahl, Envik, 2019)

2.4 CRPD

Under FN sin generalforsamling i 2006 ble konvensjonen CRPD undertegnet «CRPD står for «Convention on the Rights of Persons with Disabilities». Konvensjonen tredde i kraft i 2008. Norge ratifiserte konvensjonen i 2013, kulturdepartementet fikk da ansvar for at konvensjonen sine forskrifter ble fulgt opp nasjonalt. Hensikten med konvensjonen var et ønsket å bidra til å motvirke diskriminering mot personer med nedsatt funksjonsevne. Videre er målet å sikre at mennesker med nedsatt funksjonsevne får sine grunnleggende menneskerettigheter på lik linje med alle andre i samfunnet samt å bygge ned de hindre som stopper det. FN sitt mål med CRPD er at mennesker med nedsatt funksjonsevne skal kunne delta på alle livets områder å leve selvstendige liv (Regjeringen, 2020).

CRPD har stor innvirkning for personer med nedsatt funksjonsevne som kommer i kontakt med rettssystemet. Konvensjonen legger stor vekt på retten til likhet for loven og lik beskyttelse av loven for alle personer. CRPD sier at landene må legge til rette for at mennesker med nedsatt funksjonsevne får sine rettigheter oppfylt i rettssystemet, det fremkommer i artikkel 5, 12 og 13, disse artiklene adresserer barrierer i rettssystemet (Søndena, Olsen, Kermit, Dahl, Envik, 2019). Artikkel 5, likhet og ikke diskriminering, sier at alle er like etter loven og skal ha rett til lik beskyttelse av loven, uten at diskriminering forekommer. Videre trekker den frem hvordan diskriminering av nedsatt funksjonsevne forbyes og at de sikres effektiv og lik rettslig beskyttelse mot diskriminering. Artikkel 12, likhet for loven, sier at personer med nedsatt funksjonsevne skal ha tilgang til støtte for å kunne utøve sin rettslige handleevne. Artikkel 13, tilgang til rettssystemet sier at mennesker med nedsatt funksjonsevne skal ha tilgang til rettssystemet på lik linje med normal befolkningen. Tilrettelegging for alder og tilrettelegging av prosedyrer, skal være tatt høyde for, for å sikre at de kan fungere som indirekte og direkte deltakere i alle deler av saksgangen. Videre trekkes frem hvordan landene skal legge til rette for opplæring av de ansatte i rettssystemet (Forente nasjoner, 2006).

2.5 Vernepleierens kjerneverker

Relevant for denne oppgaven er vernepleierens kjerneverker, og en vernepleier som jobber på systemnivå, enten handlende eller samhandlende. Det å jobbe på systemnivå vil si at en jobber med fokus rettet mot betingelser og funksjonshemmende barrierer, en vernepleier på systemnivå kan for eksempel jobbe for en sak på vegne av en hel gruppe med individer. At en vernepleier jobber samhandlende vil si at en jobber tverrfaglig med fokus på dialogisk samarbeid og kommunikasjon, hvor en følger, lytter og kommer med innspill. En vernepleier som jobber handlende er en som jobber selvstendig og tar ansvar på vegne av andre, for eksempel når en bruker ikke blir hørt angående egne rettigheter. At vernepleieren evner å jobbe både handlende og samhandlende er viktig ovenfor gruppen mennesker med utviklingshemming da de kan være avhengig av å ha kommunikasjons og samarbeidspartnere (Brask, Østby og Ødegård, 2016).

En vernepleier kan inneha fire ulike kjerneverker; Partnerrollen, fokus på samhandling og tilpassing av tilnærminger i tett dialog og samarbeid med bruker. Videre har vi ansvarsrollen, som har fokus på handling på individnivå, her står vernepleierens evne til å ta selvstendige avgjørelser sentralt (Brask et al, 2016). Sentralt for denne oppgaven er de to siste rollene; brobyggerrollen og pådriverrollen.

Brobyggerrollen omhandler vernepleieren som jobber samhandlende på systemnivå. En vernepleier vil tilstrebe at samarbeid på systemnivå baserer seg på kommunikasjon og samhandling. For en vernepleier å jobbe på denne måten kan tidvis være krevende og utfordrende og kan til tider kreve at en retter ett større fokus på samhandlingsevnen, altså å gi og få tillit, stille seg åpen til andres synspunkt og at en lytter aktivt. Tverrfaglig arbeid er ett sentralt tema i brobyggerrollen, da vernepleieren har både helse og sosialfaglig kompetanse, som er en nødvendig kombinasjon når en skal jobbe for mennesker med utviklingshemming som ofte kan ha sammensatte behov (Brask et al, 2016).

Pådriverrollen, her finner vi den selvstendige handlende vernepleieren, som jobber på systemnivå for en hel gruppe med mennesker. Når dialog og samhandling ikke når frem vil det være nødvendig å innta en pådriverrolle. I samfunnet er det blitt mer

fokus på tilrettelegging av ulike rammebetingelser, med mål om at alle skal kunne delta på alle deler av samfunnslivet. Vernepleier som pådriver bygger på ett engasjement for å bidra til å bygge ned barrierer på ulike plan. Barrierer i samfunnet kan være alt fra fysiske hindringer til holdninger blant folk. Hvordan en kan bidra til å bygge ned disse barrierene kan være ved f eks å ha ett politisk engasjement, skape debatt i samfunnet ved å opplyse om barrierene, snakke direkte med politikere eller ved å komme med innspill til offentlige utredninger. (Brask et al, 2016)

3.0 Metode

Definisjonen av begrepet metode er den systematiske fremgangsmåten en anvender for å samle inn kunnskap og informasjon for å belyse en problemstilling (Thidemann, 2019). I dette kapitlet skal jeg beskrive hvordan jeg har gått frem i søkeprosessen og hvordan jeg har analysert de artiklene

3.1 Forforståelse

Når en gjennomfører en undersøkelse, vil en ifølge Dalland (2017) bære med seg sine egne fordommer. Forforståelse defineres av Dalland (2017) slik: *«En fordom er en dom på forhånd, det betyr at vi allerede har en mening om et fenomen før vi undersøker det. Vi kan prøve å møte et fenomen så forutsetningsløst som mulig, men vi kan ikke unngå at vi har tanker om det (Dalland, 2017, s.58)»*. Min forforståelse omkring temaet rettssystemet og utviklingshemming er preget av at jeg har jobbet med mennesker med utviklingshemming som har vært i kontakt med rettssystemet som vitner, fornærmede eller mistenkte. Til tross for dette har jeg forsøkt å forholde meg så objektiv som mulig.

3.2 Litteraturstudie som metode

En litteraturstudie er en studie som går ut på å systematisere kunnskap fra ulike skriftlige kilder. Det innebærer at en har innhentet litteraturen, kritisk gått gjennom litteraturen og til slutt sammenfattet det. Hensikten med litteraturstudien er å gi en god og oppdatert forståelse om kunnskapen som foreligger på det valgte området som problemstillingen omhandler (Thidemann, 2019).

3.3 Søkeprosessen

«Ett systematisk litteratursøk er begrunnet, dokumentert, planlagt og etterprøvbart» (Thidemann, 2019 s.82)

Søkeprosessen står sentralt i en litteratur studie, her henter en inn forskning og litteratur til oppgaven og utføres ved å søke i ulike databaser (Thidemann, 2019)

Innledningsvis startet jeg en prosess med å operasjonalisere problemstillingen med den hensikt å gjøre problemstillingen søkbar og presis. Her valgte jeg å anvende ett PICO skjema, PICO skjemaet kan være ett nyttig verktøy for å bryte ned problemstillingen og finne ut hva en søker litteratur om (Thidemann, 2019). Punkt C ble ikke utfyllt da det ikke var relevant for min problemstilling, det kan komme av at PICO opprinnelig var ment for kliniske effektspørsmål (Thidemann, 2019)

3.3.1 PICO skjema

P: Population (Hvem/hva)	I: Intervention (Hva)	C: Comparison (Alternativer)	O: Outcome (Resultater)
Mennesker med utviklingshemming	Rettsystemet	Ingen	Hvordan ivareta

Videre utførte jeg oversiktssøk i forskjellige databaser som ORIA, Google scholar og PubMed. Jeg startet først med å søke etter norske artikler i ORIA og brukte søkeordene utviklingshemm*, rettssystemet da fikk jeg opp 445 treff. Videre i oversiktssøkene mine benyttet jeg meg av Google scholar, og søkte med søkeordene, *intellectual disabilit* AND Criminal Justice System (CJS)* og fikk opp 4610 treff. Siden jeg hovedsakelig var ute etter å skaffe meg overblikk så leste jeg gjennom flere abstract og forsøkte å få et overblikk over litteraturen på området. En overvekt av artiklene var skrevet på engelsk, derfor valgte jeg å anvende engelske ord i søkene.

Boolske søkeuttrykk ble brukt i søkeprosessen, AND, OR og NOT er de tre vanligste. AND ble brukt i de fleste søk fordi det gjør at du får treff på litteratur som omhandler både søkeord en og to. Videre ble trunkering brukt innledningsvis, trunkering er å søke på ett avkortet ord og kan kalles for ordstamme. Når en søker på avkortede ord så vil en få både entall og flertalls former av ordet (Thidemann, 2019). I mitt tilfelle

var det nyttig innledningsvis for ord som *intellectual disabili** som kan skrives på flere måter.

3.3.2 Ekskluderings og inkluderingskriterier

Inkluderingskriterier	Ekskluderingskriterier
<ul style="list-style-type: none">• Fagfellevurdert• Kvalitativ metode• Kvantitativ metode• Språk: Norsk, Engelsk• Artikler fra tidsperioden: 2005-2021	<ul style="list-style-type: none">• Ikke fagfellevurdert• Review artikkel• Artikler som er eldre enn 15 år

3.4 Evaluering av søkene

Som nevnt tidligere var de innledende søkene vide og resulterte i flere tusen treff. Det gjorde det vanskelig å finne de gode og relevante artiklene. Derfor kontaktet jeg førsteamanuensis Erik Søndenaas som ga meg innspill til fagstoff som kunne være av interesse for oppgaven min. Her fant jeg inspirasjon til nye søkeord som ble benyttet videre i søkeprosessen. Etter hvert fant jeg review artikler som var av interesse, her studerte jeg referanselisten og gikk direkte til kilden for å finne nye søkeord og kombinasjoner.

3.5 Valgt litteratur

NTNU har stilt krav om fem vitenskapelige artikler, i denne delen av oppgaven viser jeg hvordan jeg har gått frem for å finne de fem artiklene, søkene blir fremstilt i tabellform. Fire av artiklene benytter seg av kvalitative metoder, en benytter seg av kvantitativ metode. Hensikten med kvalitativ metode er å få kunnskap om menneskers erfaringer, opplevelser, tanker og holdninger. Datainnsamlingen foregår hovedsakelig gjennom intervju eller observasjon. Dybdekunnskap og mye informasjon fra få deltakere, er ett kjennetegn på metoden (Thidemann, 2019). Kvantitative metode henter inn data som resulterer i målbare enheter, det gjør at en kan utføre presise regneoperasjoner som kan anvendes til statistiske beregninger og som kan fremstilles i tabellform. Her innhenter en data ved hjelp av f.eks. spørreskjema (Thidemann, 2019). Under ligger søkehistorikken fremstilt i tabellform med inspirasjon hentet fra Thidemann (2019, s.89).

3.5.1 Søkehistorikk

Artikkel 1: Cant, R. and Standen, P. (2007). What professionals think about offenders with learning disabilities in the criminal justice system. *British Journal of Learning Disabilities*, 35: 174-180. <https://doi.org/10.1111/j.1468-3156.2007.00459.x>

Søkedato	Søk nummer	Database	Avgrensninger	Søkeord og ordkombinasjoner	Antall treff	Leste abstract	Leste artikler	Artikler inkludert
01.05.2021	1	ORIA	Språk: Norsk, Engelsk Ikke eldre enn: 2005 Fagfellevurdert	Intellectual disabilities AND criminal justice system	7506	15	0	
01.05.2021	2	ORIA	Språk: Norsk, Engelsk Ikke eldre enn: 2005 Fagfellevurdert	Intellectual disabilities AND criminal justice system AND professionals	5017	13	1	
01.05.2021	3	ORIA	Språk: Norsk, Engelsk Ikke eldre enn: 2005 Fagfellevurdert	Intellectual disabilities AND criminal justice system AND professionals AND offenders	1688	10	1	
01.05.2021	4	ORIA	Språk: Norsk, Engelsk Ikke eldre enn: 2005 Fagfellevurdert	Intellectual disabilities AND criminal justice system AND professionals AND offenders AND attitudes	791	10		
01.05.2021	5	ORIA	Språk: Norsk, Engelsk Ikke eldre enn: 2005 Fagfellevurdert	Attitudes AND criminal justice AND Intellectual disability AND offenders AND professionals AND learning disabilities AND arrest	168	8	1	1

Artikkel 2: Mercier, Céline, & Crocker, Anne G. (2011). The first critical steps through the criminal justice system for persons with intellectual disabilities. *British Journal of Learning Disabilities*, 39(2), 130–138. <https://doi.org/10.1111/j.1468-3156.2010.00639.x>

Søkedato	Søk nummer	Database	Avgrensninger	Søkeord og ordkombinasjoner	Antall treff	Leste abstract	Leste artikler	Artikler inkludert
30.04.2021	1	ORIA	Språk: Norsk, Engelsk Ikke eldre enn: 2005 Fagfellevurdert	intellectual disabilit* AND criminal justice system	7401	15	0	
30.04.2021	2	ORIA	Språk: Norsk, Engelsk Ikke eldre enn: 2005 Fagfellevurdert	Intellectual disabilit* AND criminal justice system AND offending	1433	10	2	
30.04.2021	3	ORIA	Språk: Norsk, Engelsk Ikke eldre enn: 2005 Fagfellevurdert	criminal justice system AND intellectual disabilit* AND offending vulnerable AND offenders	540	9	3	
30.04.2021	4	ORIA	Språk: Norsk, Engelsk Ikke eldre enn: 2005 Fagfellevurdert	Criminal justice system AND criminalisation AND intellectual disabilities AND vulnerable offenders	104	5	2	

Artikkel 3: Douglas, Lyn, & Cuskelly, Monica. (2012). A Focus Group Study of Police Officers' Recognition of Individuals with Intellectual Disability. *Psychiatry, Psychology, and Law*, 19(1), 35–44. <https://doi.org/10.1080/13218719.2010.543403>

Søkedato	Søk nummer	Database	Avgrensninger	Søkeord og ordkombinasjoner	Antall treff	Leste abstract	Leste artikler	Artikler inkludert
01.05.2021	1	ORIA	Språk: Norsk, Engelsk Ikke eldre enn: 2005 Fagfellevurdert	Intellectual disability* AND police	8291	16	0	
01.05.2021	2	ORIA	Språk: Norsk, Engelsk Ikke eldre enn: 2005 Fagfellevurdert	Intellectual disability AND police officers AND recognition	1150	12	0	
01.05.2021	3	ORIA	Språk: Norsk, Engelsk Ikke eldre enn: 2005 Fagfellevurdert	Intellectual disability AND police officers AND recognition AND attitudes	594	10	0	
01.05.2021	4	ORIA	Språk: Norsk, Engelsk Ikke eldre enn: 2005 Fagfellevurdert	Intellectual disability AND police officers AND recognition AND attitudes AND criminal justice system	280	8	4	1

Artikkel 4: Henshaw, M. and Thomas, S. (2012), Police encounters with people with intellectual disability: prevalence, characteristics and challenges. *Journal of Intellectual Disability Research*, 56: 620-631. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2788.2011.01502.x>

Søkedato	Søk nummer	Database	Avgrensninger	Søkeord og ordkombinasjoner	Antall treff	Leste abstract	Leste artikler	Artikler inkludert
02.05.2021	1	PubMed	Språk: Norsk, Engelsk Ikke eldre enn: 2005 Fagfelleurdert	intellectual disability AND police	61	5	2	1
02.05.2021	2	PubMed	Språk: Norsk, Engelsk Ikke eldre enn: 2005 Fagfelleurdert	intellectual disability AND police AND encounter	3	2	1	1

Artikkel 5: Gendle, K., & Woodhams, J. (2005). Suspects who have a learning disability: Police perceptions toward the client group and their knowledge about learning disabilities. *Journal of Intellectual Disabilities*, 9(1), 70–81.
<https://doi.org/10.1177/1744629505050923>

Søkedato	Søk nummer	Database	Avgrensninger	Søkeord og ordkombinasjoner	Antall treff	Leste abstract	Leste artikler	Artikler inkludert
02.05.2021	1	PubPsych	Språk: Norsk, Engelsk Ikke eldre enn: 2005 Fagfelleurdert	learning disabilities AND criminal justice system	16	5	2	1

3.6 Analyse av artiklene

IMRaD-strukturen ble brukt som ett hjelpemiddel for å få oversikt over artiklene. IMRaD-strukturen er en anerkjent måte for disponering av tekst i vitenskapelige artikler og står for introduction (hensikt) , Method (metode) , Results (resultat) and (og) Discussion (diskusjon) (Thidemann, 2019) Anvendelse av denne arbeidsmåten var svært effektiv for mitt vedkommende da det ga en indikasjon på hvorvidt artikkelen var relevant eller ikke for oppgavens problemstilling. De artiklene jeg endte opp med til slutt har jeg lest flere ganger på en systematisk måte.

Ved identifisering av relevante artikler la jeg vekt på i hvilken grad de svarte på problemstillingen min og de avgrensningene jeg har foretatt meg. Videre ønsket jeg å finne artikler med ulike forfattere, ulike land og metoder for å styrke reliabiliteten til resultatene. Artiklene jeg landet på omhandler erfaringer ansatte i rettsvesenet har med utviklingshemmede personer, de utvalgte artiklene har forskjellige synspunkt på temaet rettssystemet og utviklingshemming. For å vurdere de vitenskapelige artiklene ble sjekklister fra Helsebiblioteket (2016) anvendt. Sjekklister ble anvendt for å vurdere den metodiske kvaliteten på artiklene jeg har valgt ut. Sjekkliste for kvalitativ studie (Helsebiblioteket, 2020) og prevalens studie (Helsebiblioteket, 2006) ble anvendt i arbeidet med å vurdere artiklene.

3.7 Litteraturmatrise

En litteraturmatrise ble laget med inspirasjon fra Thideman (2019, s.95). Etter å ha lest artiklene med hjelp av IMRaD, anvendte jeg litteraturmatrisen for å få en oversikt over hoveddelene i artiklene, og for å kunne lese de utvalgte artiklene på en mest mulig reflekterende, kritisk og grundig måte. Litteraturmatrisen presenteres under.

Artikkel 1

Referanse	Cant, R. and Standen, P. (2007), What professionals think about offenders with learning disabilities in the criminal justice system. <i>British Journal of Learning Disabilities</i> , 35: 174-180. https://doi.org/10.1111/j.1468-3156.2007.00459.x
Hensikt	Studien ser på hvilke erfaringer og holdninger personer i rettsvesenet har knyttet til saker som omhandler personer med utviklingshemming.
Metode	Kvalitativmetode, semistrukturerte Intervju med 28 personer som jobber i rettssystemet
Resultat	<p>Studien kommer frem til ett gjennomgående tema som de fleste informantene var enige om.</p> <p>Vansker med å identifisere utviklingshemming (UH): Viss mennesker med utviklingshemming skal få tilpasset hjelp må utviklingshemming oppdages tidlig, dette utrykte informantene bekymring om. Enkelte deltakere mente at personer med UH gikk gjennom rettssystemet uten å bli identifisert, grunnet mangel på trening og tid til identifisering. Videre mente flere at enkelte som fremstår mer «normal» kan ønske å unngå sosial stigma med å bli sett på som annerledes. Tidlig oppdagelse av UH kan øke sannsynligheten for at personen blir løslatt ifølge en av informantene.</p> <p>Videre blir det avdekket to temaer hvor det forelå uenighet blant deltakerne. En gruppe blant deltakerne fokuserte på utfordringene med UH og hvorfor systemet burde endres for å tilpasse seg de. Den andre gruppen mente at rettssystemet slik det er i dag fungerer på en god måte og ikke har behov for endring.</p>
Etikk	Studiens ble godkjent av den etiske komiteen hos University of Nottingham.
Kvalitet	<p>Styrker: Studien har deltakelse fra flere forskjellige grupper i rettssystemet. Forfatterne påpeker selv at de har lagt vekk på å gå inn i studien uten å ha gjort seg opp en mening på forhånd om hva funnene kommer til å bli, det kan ha styrket studiens validitet.</p> <p>Svakheter: Studien benytter seg av ett relativt lite utvalg og gir kun uttrykk for deltakerens meninger og kan gjøre det vanskelig å si at deltakerens holdninger er representative for resten av personene i rettssystemet.</p>
Relevans	Studien tar for seg hvilke erfaringer personer i rettsvesenet har i møte med mennesker med utviklingshemming. Den gir også ett innblikk i deres holdninger rundt personer med utviklingshemming som kommer i kontakt med rettsvesenet.

Artikkel 2

Referanse	Mercier, Céline, & Crocker, Anne G. (2011). The first critical steps through the criminal justice system for persons with intellectual disabilities. <i>British Journal of Learning Disabilities</i> , 39(2), 130–138. https://doi.org/10.1111/j.1468-3156.2010.00639.x
Hensikt	Studiens hensikt var todelt, 1. Hvilke kriterier påvirker ett lovbrudds endelige utfall for mennesker med utviklingshemming. 2. Foreslå forbedringer som kan støtte mennesker med utviklingshemming i rettsprosessen.
Metode	Kvalitativ metode, semi-strukturert intervju med 14 informanter fra rettsvesenet, ulike støtte organisasjoner og tjenestetilbud
Resultat	<p>Studien fant fire mulige utfall av ett lovbrudd hvor en person med utviklingshemming er mistenkt, hvorav de siste to blir påpekt som de mest problematiske.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Personen mottar for tiden hjelp fra ett tjenestetilbud eller har ett hjelpenettverk rundt seg. I dette tilfellet vil videre oppfølging i tjenestetilbudet eller hos hjelpenettverket være å foretrekke 2. Personen har en kjent eller tydelig psykisk lidelse eller problemer med stoffmisbruk, er i en krise situasjon, er bostedsløs, eller utviser åpenbare psykososiale problemer. Disse tilstandene blir notert ned i hendelse rapporten som politibetjenten på stedet oppretter, da kan personen bli henvist til ett passende tjenestetilbud 3. Personens intellektuelle eller fysiske begrensninger blir observert av politibetjentene, men personen har ingen tilknytning til ett tjenestetilbud, har ikke ett kjent hjelpenettverk eller er ikke kjent av politiet. I disse tilfellene foreligger det ikke formelle prosedyrer for identifisering av en mulig utviklingshemming, sjansen er da stor for at utviklingshemmingen går uoppdaget 4. Personen har en ikke diagnostisert utviklingshemming av typen lett eller borderline, som kan være vanskelig å identifisere. Bestemmer politiet seg for å arrestere vedkommende er det liten sjanse for at utviklingshemmingen vil bli notert og tatt med videre i de neste stegene av rettsprosessen, med mindre det blir ansett som en psykisklidelse. <p>Videre kommer deltakerne i studien med ulike forbedringer de mener kan være med å bedre situasjonen, som feks: tidlig screening, undervisning om utviklingshemming</p>
Etikk	Studien ble godkjent av den regionale helse etiske komiteen i Montreal.
Kvalitet	<p>Styrker: Siden det er relativt få personer som deltar i prosessen som omhandler oppgavens hovedspørsmål ble utvalget av personer som kunne spørres noe begrenset, dog medførte det at alle «eksperter» i Montreal ble rekruttert som informanter som gir ett bredt spekter av meninger.</p> <p>Svakheter: Ingen fornærmede eller dommere deltok i studien. Videre påpeker forfatterne en mulig elite <u>bias</u> siden samtlige av deltakerne er høyt utdannet eller ledere innad i sine miljø.</p>
Relevans	Ansees som relevant for oppgavens problemstilling da den har intervjuet personer i rettssystemet i Canada, de gir ett innblikk i erfaringen deres i håndtering av utviklingshemmede som har utført en kriminell handling av lav alvorlighetsgrad og hvilket utfall som komme av dette. Studien kommer frem til fire ulike scenarioer hvorav den får frem problematikk knyttet til ikke diagnostisert utviklingshemming og hvordan mangel på rutiner gjør at personer med utviklingshemming kan gå uoppdaget gjennom rettssystemet.

Artikkel 3

Referanse	Douglas, Lyn, & Cuskelly, Monica. (2012). A Focus Group Study of Police Officers' Recognition of Individuals with Intellectual Disability. <i>Psychiatry, Psychology, and Law</i> , 19(1), 35–44. https://doi.org/10.1080/13218719.2010.543403
Hensikt	Hensikten med studien var å se på hvordan politiet i Queensland, Australia identifiserte utviklingshemming hos en person.
Metode	Kvalitativ metode, fokusgruppe intervju med 30 politibetjenter. De ble inndelt i tre grupper, gruppe 1 hadde 8 deltakere, gruppe 2 hadde syv deltakere og gruppe 3 hadde 15 deltakere.
Resultat	Den vanligste måten politibetjentene i studien identifiserte utviklingshemming var ved å se på utseendet til personen. Majoriteten var trygg på at de kunne identifisere utviklingshemming gjennom å se på det fysiske utseendet til personen (bekledning, særtrekk i ansiktet og gange). Noen deltakere tok dog opp bekymringer knyttet til egne ferdigheter for å identifisere utviklingshemming. I to av fokusgruppene kom det fram blant minst ett medlem at å identifisere utviklingshemming ikke var en del av politijobben og at det forelå hos domstolene. Videre trekkes kommunikasjons utfordringer, forståelsesvansker, atferdsproblemer og barnslig atferd som mulige indikasjoner for utviklingshemming. Disse kjennetegnene var det en felles konsensus om i alle gruppene, med unntak av en deltaker som ytret at det var betydelig heterogenitet blant utviklingshemmede, dette synet fikk ikke støtte blant flertallet.
Kvalitet	<p>Styrker: Studien får frem ulike synspunkt, det var enkelte som deltok og talte i mot flertallet. Fasilitatoren av intervjuene og deltakerne følte selv at alle synspunkt kom frem og at alle fikk snakket.</p> <p>Svakheter: Siden studien baserer seg på frivillig deltakelse, kan det være at de med mest interesse for feltet, var de som deltok og derav er ikke nødvendigvis synene som kommer frem representativ for hele politiavdelingen. I tillegg kan det være at enkelte i fokusgruppen kan ha tatt mer i plass i diskusjonen og gjort det slik at ikke alle synspunkt kom frem</p>
Etikk	Studien ble godkjent av University of Queensland og the Regional Police Service Ethics Committee.
Relevans	Studien er relevant for oppgavens problemstilling da den baserer seg på hvilken erfaring politiet har med å identifisere utviklingshemming hos en person, og hva de ser etter som kan indikere en utviklingshemming.

Artikkel 4

Referanse	Henshaw, M. and Thomas, S. (2012), Police encounters with people with intellectual disability: prevalence, characteristics and challenges. <i>Journal of Intellectual Disability Research</i> , 56: 620-631. https://doi.org/10.1111/j.1365-2788.2011.01502.x
Hensikt	Studien sin hensikt var å dokumentere deltakerne sine metoder for å identifisere personer med utviklingshemming. Videre ser den på deres erfaringer fra møter med personer med utviklingshemming og hvilken trening de hadde fått om utviklingshemming og deres kunnskap om rutiner i møte med utviklingshemmede.
Metode	Kvantitative metode, benytter seg av elementer fra både kvantitativ og kvalitativ metode . Ett 9 siders spørreskjema ble gitt ut til 229 politibetjenter i Melbourne, Australia.
Resultat	Studien fant at politiet kom i kontakt med personer de mistenkte hadde utviklingshemming på en jevnlig basis og for ulike grunner. De baserte kunnskapen sin basert på jobbrelaterte erfaringer, videre identifiserte flere av deltakerne utviklingshemming ved å se på fysiske og atferdskarakteriseringer. De mest vanlige utfordringene var kommunikasjon, og å skaffe tilgang til hjelpetjenester og samarbeid med andre tjenestetilbud. Flere anså seg selv som kapable i sine interaksjoner med mennesker med utviklingshemming, dog så rapporterte flere at de ikke var sikre på hvordan de skulle gå frem med slike interaksjoner.
Kvalitet	<p>Styrker: Studien har ett bredt utvalg blant deltakerne, både ulike ranker i politiet, kjønn og erfaring er representert. Det kan være med å øke studiens reliabilitet.</p> <p>Svakheter: Studien benytter seg av spørreskjema som deltakerne svarte på selv, dette forutsetter at deltakerne svarer ærlig på skjemaene. Studien gikk samtidig som det var ett årlig politikurs som gjorde at deltakerne hadde begrenset med tid og derav var det flere som ikke kunne fullføre hele spørreskjemaet.</p>
Etikk	Studien ble godkjent av de forsknings etiske komiteene til Monash University og Victoria Police Human Research.
Relevans	Studien er relevant for oppgavens problemstilling da den gir innblikk i hvilke erfaringer politiet har i møte med mennesker med utviklingshemming. Videre gir den ett innblikk i hvilken kunnskap de har fra før, og den har vesentlig flere deltakere enn de andre studiene som er inkludert. Det kan være en fordel for å få ett mer representativt syn.

Artikkel 5

Referanse	Gendle, K., & Woodhams, J. (2005). Suspects who have a learning disability: Police perceptions toward the client group and their knowledge about learning disabilities. <i>Journal of Intellectual Disabilities</i> , 9(1), 70–81. https://doi.org/10.1177/1744629505050923
Hensikt	Se på hvilken oppfatning og kunnskap politibetjenter har om personer med utviklingshemming.
Metode	Kvalitativ metode, semistrukturerte intervju med 8 politibetjenter.
Resultat	<p>Først ble deltakerne stilt en rekke spørsmål om hva de visste om utviklingshemming. Deltakerne hadde god kjennskap til hva som forårsaket utviklingshemming og hvilke utfordringer diagnosen kan medføre i dagliglivet. Fra intervjuene ble det identifisert tre hovedtema:</p> <p>Oppfatning av utviklingshemmede: Deltakerne mente at typen kriminalitet som gikk igjen hos personer med utviklingshemming var kriminalitet som innebar lite sofistisert planlegging. Typen kriminalitet som gikk mente de var: Biltyveri, små kriminalitet, ran og overgrep. Deltakerne hadde både positive og negative syn på utviklingshemming, betjentene var ivrig på og forså de daglige erfaringene til personer med utviklingshemming og flere tok til ord for å forsvare de som blir marginalisert. De negative synene som kom frem var at flere så på personer med utviklingshemming som en homogen gruppe.</p> <p>Proessen for personer med utviklingshemming: Flere av deltakerne utrykte bekymring omkring å identifisere utviklingshemming og flere følte at utviklingshemming kunne bli oversett. Videre utrykte de problemer med å skille mellom utviklingshemming og en person med psykisk lidelse. Politibetjentene sa at de ikke anså seg selv som leger, og de ikke ønsket å bli ansett som dette heller. De følte de at det var forventet at de skulle stille en diagnose på den korte tiden de hadde med den mistenkte. Videre pratet de om arrestprosessen, de gikk i dybden på hvilke situasjoner som kan ende i arrest, og hvilke situasjoner som ender uten arrest.</p> <p>Trening: Flere mente at treningen de hadde fått for å identifisere utviklingshemming var for komplisert og at det brukte for mye faglige begrep som de ikke forstod. Som nevnt tidligere var det utfordringer med å skille mellom utviklingshemming og psykisk lidelse, de mente det kom av at emnene ble undervist om samtidig. Videre ble erfaring trukket frem som det stedet de hadde lært mest om å møte personer med utviklingshemming, men utrykte bekymring for de som var nyutdannet som politi og som ikke hadde denne erfaringen.</p>
Kvalitet	<p>Styrker: Studien benytter seg av politibetjenter som har gjennomsnittlig 8 års erfaring i yrket.</p> <p>Svakheter: Studien benytter seg av ett lite utvalg av deltakere, de som deltok kan være de som har mest kunnskap og interesse for feltet, det gjør at studiens resultat er begrenset. Videre foregår studien med ett intervju og svarene som avgis speiler nødvendigvis ikke hvordan vedkommende hadde vurdert situasjonen om det var en ekte pågripelse, det kan påvirke studiens reliabilitet.</p>
Etikk	Studien ble godkjent av the University of Leicester.
Relevans	Studien er relevant for oppgavens problemstilling da den innhenter informasjon om hvordan politibetjenter oppfatter mistenkte med utviklingshemming og deres behov. Videre ser den på deres erfaringer fra møter med mennesker med utviklingshemming.

3.8 Analysemodell

I det videre arbeidet med å analysere artiklene tok jeg utgangspunkt i Aveyards tematiske analyse modell: *Theamtic analysis: a simplified approach*, som vist i Thidemann (2019). Aveyard sin modell anvendes for å summere opp litteratur og egner seg godt for de med liten erfaring fra slikt arbeid (Thidemann, 2019).

Aveyards tematiske analyse modell kan brukes for å identifisere tema, temaene en finner skal være relevante for det som er oppgavens problemstilling (Thideman, 2019). Først gikk jeg grundig gjennom resultatdelene i de utvalgte artiklene. Deretter startet arbeidet med å identifisere tema, her gikk jeg gjennom hovedfunnene og forsøkte å danne meg et bilde av de funnene forfatterne presenterte i sine artikler. For å systematisere prosessen brukte jeg markeringstusj i det jeg gikk gjennom resultatdelene, jeg forsøkte å finne ord, setninger eller sitater som oppsummerte hovedfunn eller som kunne være relevant for problemstillingen. Etter å ha gjort dette begynte jeg å se ett mønster i at flere artikler hadde like tema. For å systematisere dette videre opprettet jeg en tabell for og tydeligere synliggjøre temaene som fremkom i hver artikkel. Under ligger første del av prosessen som var utarbeidelse tema, etter det følger sammenfatning av tema.

3.8.1 Utarbeidelse av tema

Artikkel 1	Artikkel 2	Artikkel 3	Artikkel 4	Artikkel 5
<ul style="list-style-type: none">• Vansker med å identifisere• Mangel på trening• Løslatelse ved kjent utviklingshemming• Tilpass rettssystemet• Rettssystemet trenger ikke tilpasses	<ul style="list-style-type: none">• Løslatelse ved kjent utviklingshemming• Manglende rutiner for identifisering• Behov for tidlig screening• Behov for mer kunnskap	<ul style="list-style-type: none">• Identifisering basert på karakteriseringer• Bekymring om egne ferdigheter• Ikke politiets jobb	<ul style="list-style-type: none">• Regelmessig kontakt• God nok trening• Kunnskap basert på tidligere erfaring• Identifisering gjennom observasjon	<ul style="list-style-type: none">• Kjennskap til ulike utfordringer• Ulike typer kriminalitet• Ulike holdninger• Utfordringer med å identifisere• Løslatelse• Behov for mer kunnskap og trening

3.8.2 Sammenfatning av tema

Tema fra artikler	Sammenfattet tema
<ul style="list-style-type: none">• Vansker med å identifisere• Behov for tidlig screening• Manglende rutiner for identifisering• Utfordringer med å identifisere• Identifisering gjennom observasjon• Identifisering basert på karakteriseringer	Identifisering av utviklingshemming
<ul style="list-style-type: none">• Kunnskap basert på tidligere erfaring• Mangel på trening• Behov for mer kunnskap• Regelmessig kontakt• God nok trening• Kunnskap basert på tidligere erfaring	Kunnskap om utviklingshemming

4.0 Resultat

I denne delen av oppgaven følger en tematisk presentasjon av resultatene i de utvalgte artiklene.

4.1 Identifisering av utviklingshemming

I alle fem artiklene blir erfaring knyttet til identifisering av utviklingshemming nevnt i resultatdelen. I Artikkel 1 fremkommer det blant deltakerne en frykt for at utviklingshemming kan gå uoppdaget gjennom systemet, en av dommerne sa «*The question is, would it strike one sitting in court that somebody has a learning disability as an obvious thing and the answer is that no it wouldn't*» (Cant & Standen, 2007). Faren for å ikke bli oppdaget ble sett på å kunne være en mistolkning av utviklingshemmede sin fremtreden i rettsalen, en dommer mente at enkelte kunne fremtre avvikende og lite imøtekommende. (Cant & Standen, 2007). Tilsvarende bekymring finner vi og i artikkel 5 som trekker frem hvilke erfaringer deltakerne som er politibetjenter i England har med å identifisere utviklingshemming og bekymringer knyttet til dette, ett flertall av deltakerne uttrykte en bekymring rundt og å identifisere utviklingshemming. De meddelte også en bekymring rundt at utviklingshemming ble

oversett i enkelte tilfeller, en deltaker sa «*If you were to pass someone in the street, it [learning disabilities] wouldn't immediately spring to mind in a lot of cases*» (Gendle & Woodhams, 2005). Funnene i artikkel 1 og 5 samsvarer dog ikke med de kvantitative dataene i artikkel 4, Her angir kun 9% av deltakere at å identifisere var ett vesentlig problem. (Henshaw & Thomas, 2012)

Flere artikler trekker frem hvilke konsekvenser identifisering av utviklingshemming kan ha for saksgangen til den enkelte. Artikkel 1 nevner at ved å oppdage utviklingshemmingen tidlig kan den siktede kan ende opp med løslatelse, og at sannsynligheten er vesentlig større for løslatelse om utviklingshemmingen er kjent for politiet, en statsadvokat utalte «*Now if people knew they had a learning disability they are far more likely to get a discharge than if they don't know*» (Cant & Standen, 2007, s.35). Artikkel 2 trekkes også frem hvilke konsekvenser identifisering av utviklingshemming kan ha for saksgangen, studien baserer seg på ulike scenarier som kan oppstå og hvordan de kan håndteres. Ett scenario er at utviklingshemmingen er kjent for politiet og at vedkommende har ett hjelpenettverk rundt seg, om en person med utviklingshemming begår en mindre kriminell handling vil politiet ofte foreslå til fornærmede at anmeldelsen trekkes og vedkommende vil bli vist tilbake til sitt hjelpenettverk. Deltakerne uttrykte bekymring omkring personer som ikke har ett kjent hjelpenettverk og en ikke diagnostisert utviklingshemming som blir arrestert, disse vil gå gjennom rettsprosessen uten noen form for tilrettelegging, og at det er liten sannsynlighet for at utviklingshemmingen oppdages senere i rettsprosessen (Mercier & Crocker, 2010). Artikkel 5 nevner og hvilken konsekvenser identifisering kan ha for om vedkommende blir arrestert eller ikke, en av deltakerne beskrev en situasjon hvor han ville la vedkommende gå fri uten å bli arrestert:

«If you are talking about someone with some major learning difficulties, for instance someone with Down's syndrome, who you could blatantly tell was extremely upset and they had been and nicked a packet of Smarties because they didn't have any money and they were hungry, you would be taking them home, you know» (Gendle & Woodhams, 2005, s.76)

To av artiklene trekker frem hvordan politibetjenter identifiserer utviklingshemming. Artikkel 3 trekker frem at karakteriseringer ble hovedsakelig brukt for å identifisere utviklingshemming, i intervjuene fremkommer hovedsakelig tre typer

karakteriseringer som gikk igjen; utseende, kommunikasjon, forståelseevne. Videre var det to typer atferd som ble brukt for å identifisere; barnslig atferd og upassende oppførsel. Karakterisering som gikk igjen oftest blant deltakerne var knyttet til utseende, mange av deltakerne følte at personer med utviklingshemming hadde ett distinkt utseende. En av politibetjentene sa: «*Basically just their eyes and their whole demeanour, you know, you can pick someone when they haven't even opened their mouth, as they walk up to you, it's about their gait, how they walk, how they dress, you can tell*» (Douglas & Cuskelly, 2011, s.39). Den andre mest nevnte indikasjonen på utviklingshemming var vansker med å kommunisere, det varierte i vansker med å gjøre seg forstått eller innholdet i det som ble kommunisert; «*If you're talking to them, the answers are quite simplistic or irrelevant or they are not sort of aware of everything in their surroundings. Sometimes stuttering Slurring [words] depending on the severity*» (Douglas & Cuskelly, 2012, s.39). Disse funnene samsvarer med det som kommer frem i de kvantitative dataene fra artikkel 4. De baserte seg på kommuniktative (talemåte og innhold) , atferds (barnslig atferd) og fysiske karakteriseringer (Ansiktstrekk som ligner på Downs syndrom og mangel på personlig hygiene) for å identifisere utviklingshemming. Ett flertall (80%) av deltakerne anga disse kjennetegnene som de vanligste å se etter (Henshaw & Thomas, 2012).

4.2 Kunnskap om utviklingshemming

Flere av artiklene trekker frem ansatte i rettssystemet sin kunnskap om utviklingshemming og hvilke type trening de har fått på området. I artikkel 1 var det en felles konsensus blant alle deltakerne om at mere trening rundt utviklingshemming var nødvendig (Cant & Standen, 2007). Det samsvarer med konsensusen blant deltakerne i artikkel 2, her trekkes det frem at mer kunnskap om utviklingshemming vil være nyttig. Det kunne være i form av; håndbøker, veiledere eller spesialiserte trenings sesjoner. Slik mente de at personer i rettssystemet ville ha større forutsetning for å være bevist at en utviklingshemming kan være tilfellet når de kommer i kontakt med personer som er «annerledes» (Mercier & Crocker, 2010). Andre typer forbedringer til trening om utviklingshemming kommer frem i artikkel 5, her trekkes det frem hvordan treningen de har fått i utviklingshemming var for teoretisk, «*There are a lot of definitions, medical definitions as opposed to what police officers understand*» (Gendle & Woodhams, 2005, s.78). Deltakerne hadde

ideer for hvordan treningen kunne forbedres, ett forslag var å gå fra teoretisk undervisning til praktisk trening, med begrunnelse i at det ville gjøre at flere ville kunne huske på det som ble lært. (Gendle & Woodhams, 2005)

Artikkel 4 svarer en tredjedel (65%) at de har mottatt tilstrekkelig med trening om utviklingshemming, ett mindretall (35%) mente at de ikke hadde mottatt nok trening. De som mente de trengte mer trening ble spurt om å komme med forslag om hva de trenger trening i om utviklingshemming. Ett forslag som gikk igjen var behovet for generell trening omkring utviklingshemming og hvordan det skiller seg fra psykisk lidelse. I studien fremkom det at flere forvekslet utviklingshemming med psykisk lidelse eller generaliserte utviklingshemming som en psykisk lidelse (Henshaw & Thomas, 2012). I artikkel 5 trekkes det frem som en bekymring blant deltakerne å skille utviklingshemming fra psykisk lidelse (Gendle & Woodhams, 2005).

Artikkel 4 viser til at deltakerne baserte egen kunnskap om utviklingshemming på erfaringer fra interaksjoner de har hatt på jobben fremfor formell trening de hadde fått via jobben (Henshaw & Thomas, 2012). Det samsvarer med funnene som trekkes frem i artikkel 5, deltakerne sa at de har lært mye om utviklingshemming gjennom egne erfaringer, men at erfaring tar tid og bygge opp. De erfarne politibetjentene følte de kunne formidle sin kunnskap til nyere politibetjenter, men hadde foretrukket at formell trening ble gitt til de nye (Gendle & Woodhams, 2005).

5.0 Diskusjon

I denne delen av oppgaven skal jeg trekke inn teoridelen av oppgaven og diskutere det opp mot resultatene fra de valgte artiklene. Formålet med kapitlet vil være å svare på oppgavens problemstilling: «*Hvordan ivareta mennesker med utviklingshemming i rettssystemet*».

5.1 Betydningen av å identifisere utviklingshemming

Utviklingshemmede kan risikere å gå uoppdaget gjennom rettssystemet, grunnet manglende rutiner og verktøy for å identifisere utviklingshemming. I studiene gjennomført av Cant & Standen (2007) og Gendle & Woodhams (2005), fremkommer det en bekymring blant deltakerne om at personer med utviklingshemming kan gå gjennom rettssystemet uten at diagnosen identifiseres. Denne bekymringen kan tyde

på at de ansatte ikke har nødvendige rutiner og verktøy for å oppdage utviklingshemming. Ser vi på studien til Søndena et al (2019), så fremkommer det at bare 26,3% av de ansatte i rettssystemet har rutiner for hvordan de skal oppdage utviklingshemming og kun 13% har tilgjengelige screeningverktøy for å oppdage utviklingshemming. Implementering av tiltak gjør at rettssystemet kan oppdage utviklingshemming på ett tidlig stadium vil kunne være med å bidra til å ivareta mennesker med utviklingshemming i rettssystemet (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2013). Søndena et al (2008) finner at HASI er ett effektivt og brukervennlig skjema som kan brukes for å identifisere utviklingshemming på ett tidlig stadium. Ett slikt verktøy vil i så måte kunne bidra til at flere blir oppdaget og at deres rettsikkerhet i større grad kan ivaretas i rettssystemet.

Saksgangens utfall avhenger i stor grad om utviklingshemmingen blir identifisert. Både Cant & Standen (2007) og Mercier & Crocker, (2010) fremhever dette i sine studier. Deltakerne i Cant & Standen (2007) studien, sier at om utviklingshemmingen er kjent for politiet og personen har et hjelpenettverk rundt seg, så er det større sannsynlighet for at personen løslates. Mercier & Crocker (2010) sier det samme, men trekker frem en bekymring omkring situasjoner hvor utviklingshemming ikke er kjent, og personen ikke har ett hjelpenettverk rundt seg. Da er sannsynligheten større for at personen blir arrestert og at utviklingshemmingen ikke oppdages senere i prosessen. Det kan tyde på at det sitter flere i fengsel med utviklingshemming som ikke er oppdaget. Søndena et al (2008) finner at 10,8% av innsatte i norske fengsel har en IQ på under 70 og at denne gruppen har vesentlig høyere antall fengslinger enn de med IQ over 70. Grunnen til at sakene håndteres ulikt kan være av grunner som nevnt før i Søndena et al (2019) som trekker frem at ett mindretall av de ansatte i rettssystemet hadde faste rutiner for hvordan de skulle håndtere saker med mennesker med utviklingshemming. Det kan sees på som ett brudd med artikkel 5 i CRPD som sier at alle er like etter loven og alle skal ha rett til samme beskyttelse og skal kunne dra samme fordeler av loven uten at diskriminering forekommer (Forente nasjoner, 2006).

Funnene til Douglas & Cuskelly (2012) og Hensaw & Thomas (2012) sier at politibetjente hovedsakelig belager seg på karakteriseringer for å identifisere utviklingshemming. Typiske karakteriseringer som gikk igjen blant deltakerne i disse

to studiene var utseende og tale. Det synes å være en felles konsensus blant politibetjentene i studien om at utviklingshemmede har ett distinktiv utseende og at de har vansker med å snakke for seg på en tydelig måte (Douglas & Cuskelly, 2012; Hensaw & Thomas, 2012). Det kan tyde på at flere av deltakerne har en opplevelse om at utviklingshemmede er en homogen gruppe som er relativt lette å oppdage. Søndena, Rasmussen, Palmstierna, Nøttestad (2008) sin studie finner at kjennetegn på innsatte i norske fengsel med IQ under 70 var: lite utdanning, mindre stoffmisbruk, høyere forekomst av diagnoser som ADHD og dysleksi. Det står i kontrast til funnene i Douglas & Cuskelly, (2012) og Hensaw & Thomas, (2012). Det kan tyde på at mennesker med utviklingshemming er en mer heterogen gruppe enn det som antydes i de nevnte studiene, og at flere vil kunne gå uoppdaget om politiet hovedsakelig ser etter karakteriseringer som utseende.

5.2 Behovet for kunnskap om utviklingshemming

Mer kunnskap om utviklingshemming er nødvendig for å ivareta rettsikkerheten til mennesker med utviklingshemming. I flere av studiene foreligger det en felles konsensus blant deltakerne om at mer kunnskap om utviklingshemming er nødvendig (Cant & Standen, 2007; Mercier & Crocker, 2010; Gendle & Woodhams, 2005). Deltakerne i disse studiene kommer med en rekke ulike tiltak for å styrke kunnskapen om utviklingshemming blant ansatte i rettssystemet (Cant & Standen, 2007; Mercier & Crocker, 2010; Gendle & Woodhams, 2005). Tanken bak å styrke kunnskapen, er å sørge for at ansatte i rettssystemet får mer kunnskap, og følgelig blir mer kapable til å forstå at det kan foreligge en mulighet for at utviklingshemming kan være årsaken når de møter noen som opptrer «annerledes» (Mercier & Crocker, 2010).

Behovet for mer kunnskap om utviklingshemming og implementering av slike tiltak, vil kunne være i tråd med CRPD artikkel 13 som sier noe om at landene skal legge til rette for opplæring av de som jobber i rettssystemet (Forente nasjoner, 2006). En vernepleier kan være med i en slik type prosess ved å innta en brobyggerrolle, her vil vernepleieren samhandle på systemnivå med ansatte i ulike deler av rettsvesenet, med mål om å bidra til forståelse om utviklingshemming, da det er en gruppe vernepleieren har spesiell kompetanse om (Brask et al, 2016). Dog kan det være at samhandling ikke fører frem og det må vernepleieren innta en

pådriverrolle, her arbeider vernepleieren selvstendig på systemnivå. Rollen bygger på ett samfunnsengasjement for å bygge ned barrierer. Barrieren i denne konteksten kan være personer i rettssystemet uten tilstrekkelig kunnskap om utviklingshemming. Vernepleieren kan bidra til å bygge ned disse barrierene ved å fronte saken til media eller komme med innspill til offentlige utredninger om at det trengs mer kunnskap om utviklingshemming i rettssystemet (Brask et al, 2016).

Ulikt kunnskapsnivå kan ha betydning for hvordan personer med utviklingshemming blir møtt i rettssystemet. Gendle & Woodhams (2005) og Henshaw & Thomas (2012) finner at de ansatte baserer mye av kunnskapen sin om utviklingshemming på egne erfaringer fra jobben. Søndena et al (2019) finner at kun 1 av 3 i rettssystemet har regelmessig kontakt med mennesker med utviklingshemming, og at de som rapporterer om økt kontakt også er bedre kjent med kriteriene for diagnosen. Det kan tyde på at det foreligger forskjeller i kunnskapsnivået om utviklingshemming blant ansatte i rettssystemet. Videre kan det tyde på at hvordan mennesker med utviklingshemming blir møtt i rettssystemet avhenger av hvem som møter personen.

Kunnskap om utviklingshemming er nødvendig for å sikre at mennesker med utviklingshemming får rett type hjelp. I studien til Henshaw & Thomas (2012) svarer en tredjedel at de har tilstrekkelig med trening rundt temaet utviklingshemming. Videre fremkommer det i samme studie at flere forveksler utviklingshemming og psykisk lidelse. I studien til Gendle & Woodhams (2005) nevnes det å skille utviklingshemming fra psykisk lidelse som en bekymring. Det kan gi oss en indikasjon på at å skille disse to diagnosene kan være et problem blant ansatte i rettsvesenet. Søndena et al (2008) sin studie blant innsatte i norske fengsel fant at flertallet (66,7%) med IQ under 70, var medisineret for en psykisk lidelse. Sett i lys av det ovennevnte så vil det kunne forekomme at flere blir feildiagnostisert i rettssystemet grunnet manglende kunnskap. Dette kan resultere i at enkelte med utviklingshemming vil kunne motta feil type tilrettelegging, som da kan være i strid med CRPD artikkel 13 (Forente nasjoner, 2006).

6.0 Metodediskusjon

Jeg vil i denne delen av oppgaven belyse styrker og svakheter knyttet til oppgaven og vurdere den som helhet. Styrker og svakheter for hver artikkel adresseres i litteratur matrisen.

Inkluderings- og eksuderingskriterier i oppgaven kunne blitt endret på, da det å sette 15 år som maksalder på forskningsartikler kan ha luket ut relevant litteratur. Dette er noe som kan ha svekket validiteten

Fire av artiklene anvender kvalitativ metode og en kvantitativ metode. Det kan ha påvirket litteraturstudiens reliabilitet. De kvalitative studiene benyttet seg hovedsakelig av utvalg på 8-30 deltakere noe som kan medføre at de relativt små, utvalgene ikke får fram eventuelle relevante syn/perspektiver, og følgelig ikke med sikkerhet er representative for rettssystemet som helhet. Videre kan oppgavens reliabilitet være noe svekket, dette på grunn av at den kvantitative studien til Henshaw & Thomas (2012) og den kvalitative studien til Douglas & Cuskelly (2011) har kommet frem til ulike resultater enn hva de øvrige studiene i denne oppgaven har kommet frem til. Videre har alle artiklene basert seg på frivillig deltakelse som gjør at det kan være de med mest interesse for feltet som har deltatt og derav kunne påvirket validiteten til artiklenes resultat. Perspektivet til ulike yrkesgrupper i rettssystemet har blitt brukt i tråd med problemstillingens avgrensning, det kan ha hatt negativ effekt på oppgavens reliabilitet. En mulig bedring hadde vært å inkludere perspektivet til mennesker med utviklingshemming sine erfaringer med rettssystemet og deres pårørende.

Artiklene er skrevet på engelsk og har gjort at det har vært et behov for å oversette. Det har for mitt vedkommende vært en vesentlig innsats i å oversette artiklene så godt som mulig, likevel kan det være at feil i oversetningen muligens har forekommet og derav også påvirket min tolkning av resultatene. Avslutningsvis vil jeg legge til at egen forforståelse kan ha påvirket oppgavens i form av den valgte litteraturen, til tross for at jeg har forsøkt å være som objektiv som mulig er det ikke å komme foruten at en har med seg sine fordommer inn i en undersøkelse (Dalland, 2017).

7.0 Konklusjon

Oppgavens problemstilling var: «*Hvordan ivareta mennesker med utviklingshemming i rettssystemet*», og skulle besvares ved å se på erfaringene til ansatte i rettssystemet. En av de mest omtalte utfordringene i oppgaven er vansker knyttet til å identifisere utviklingshemming. Flere av de valgte artiklene uttrykker at dette er en reell utfordring og gir uttrykk for at flere vil kunne gå uoppdaget gjennom rettssystemet. Merk dog at to artikler antyder at utviklingshemming er relativt lett å identifisere ved å se på karakteriseringer som utseende og språk. Videre kommer det frem at identifisering av utviklingshemming vil kunne ha betydning for saksgangen. En utfordring som også gikk igjen var knyttet til de ansattes vurdering av egen kunnskap om utviklingshemming, flere mente at det forelå ett behov for mere kunnskap, dog var ikke det konsensus i alle artikler, deltakerne i en annen studie mente at de hadde tilstrekkelig med trening om utviklingshemming. Videre viste to studier til hvordan egne erfaringer dannet grunnlag for kunnskapen om utviklingshemming. Det å skille utviklingshemming fra psykisk lidelse var og noe som ble trukket frem som en utfordring.

På bakgrunn av det som blir diskutert, kan implementering og bruk av screeningverktøy i rettssystemet være et tiltak for å ivareta mennesker med utviklingshemming i rettssystemet. Slik kan en minimere antallet som går uoppdaget, etterleve forpliktelser i CRPD og følge anbefalinger fra stortingsmelding 45 for å sikre at rettigheter blir ivaretatt. Videre kan det være et tiltak for å øke kunnskapsnivået i rettssystemet om utviklingshemming kan være et hensiktsmessig tiltak som gjør at de ansatte får bedre forståelse for diagnosen og at personer med utviklingshemming ivaretas ved at de får rett type hjelp. En vernepleier kan spille en sentral rolle i å bidra til å øke kunnskapsnivået om utviklingshemming ved å innta brobyggerrollen eller pådriverrollen. Dette kan være med på å ivareta mennesker med utviklingshemming i rettssystemet. En brobygger vil samhandle med ulike deler av rettsvesenet for og øke kunnskapsnivået, og en pådriver vil handle selvstendig på systemnivå og fronte en sak i for eksempel media om at kunnskapsnivået om utviklingshemming må øke blant de ansatte i rettssystemet.

Til tross for at jeg har identifisert tiltak som kan bidra til å ivareta mennesker med utviklingshemming i rettssystemet så er det vanskelig å lande på en definitiv

konklusjon grunnet vesentlig variasjon i resultatene fra de utvalgte artiklene. For å få mer kunnskap om tiltak som kan ivareta mennesker med utviklingshemming i rettssystemet synes det å være et behov for enda mer forskning.

8.0 Litteraturliste

Barne, likestillings og inkluderingsdepartementet (2013), *Frihet og likeverd, Om mennesker med utviklingshemming* (Meld. St. 45 (2012–2013)). Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld-st-45-2012--2013/id731249/>

Brask, O.D. , Østby, M. & Ødegård, A. (2016). *Vernepleierens kjerne roller*. Bergen: Fagbokforlaget

Cant, Richard, & Standen, Penny. (2007). What professionals think about offenders with learning disabilities in the criminal justice system. *British Journal of Learning Disabilities*, 35(3), 174-180. <https://doi.org/10.1111/j.1468-3156.2007.00459.x>

Dalland, O. (2017) *Metode og oppgaveskriving*. (6.utg.). Oslo: Gyldendal akademisk

Douglas, Lyn, & Cuskelly, Monica. (2012). A Focus Group Study of Police Officers' Recognition of Individuals with Intellectual Disability. *Psychiatry, Psychology, and Law*, 19(1), 35–44. <https://doi.org/10.1080/13218719.2010.543403>

Forente nasjoner. (2006). *Konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne*. Barne- og familiedepartementet. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/26633b70910a44049dc065af217cb201/konvensjon-om-rettighetene-til-mennesker-med-nedsatt-funksjonsevne.pdf>

Gendle, K., & Woodhams, J. (2005). Suspects who have a learning disability: Police perceptions toward the client group and their knowledge about learning disabilities. *Journal of Intellectual Disabilities*, 9(1), 70–81. <https://doi.org/10.1177/1744629505050923>

Gisle, J. (2021, 4 mars). Rettsvesen. Hentet fra: <https://snl.no/rettsvesen>

Gisle, J & Molven, O. (2021, 30 mars). Rettsikkerhet. Hentet fra:
<https://snl.no/rettssikkerhet>

Helsebiblioteket (2020, ukjent dato). Sjekkliste for vurdering av en kvalitativ studie.
Hentet fra <https://www.helsebiblioteket.no/249212.cms>

Helsebiblioteket (2006, ukjent dato). Sjekkliste for vurdering av prevalensstudie.
Hentet fra
<https://www.helsebiblioteket.no/249212.cms>

Helsebiblioteket (2016, 3 juni). Sjekklister. Hentet fra
<https://www.helsebiblioteket.no/249212.cms>

Henshaw, M. and Thomas, S. (2012), Police encounters with people with intellectual disability: prevalence, characteristics and challenges. *Journal of Intellectual Disability Research*, 56: 620-631. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2788.2011.01502.x>

NAKU. (2021, 8 februar). Den medisinske diagnosen psykisk utviklingshemming.
Hentet fra: <https://naku.no/kunnskapsbanken/diagnose-psykisk-utviklingshemming-icd-10>

Mercier, Céline, & Crocker, Anne G. (2011). The first critical steps through the criminal justice system for persons with intellectual disabilities. *British Journal of Learning Disabilities*, 39(2), 130–138. <https://doi.org/10.1111/j.1468-3156.2010.00639.x>

Søndena, E, Rasmussen, K, Palmstierna, T, & Nøttestad, J. (2008). The prevalence and nature of intellectual disability in Norwegian prisons. *Journal of Intellectual Disability Research*, 52(12), 1129–1137. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2788.2008.01072.x>

Søndena, Erik, Olsen, Terje, Kermit, Patrick Stefan, Dahl, Nina Christine, & Envik, Robert. (n.d.). Intellectual disabilities and offending behaviour: the awareness and concerns of the police, district attorneys and judges. *Journal of Intellectual Disabilities and Offending Behaviour*, 10(2), 34–42. <https://doi.org/10.1108/JIDOB-04-2019-0007>

Thidemann, I-J. (2019). *Bacheloroppgaven for sykepleierstudenter: Den lille motivasjonsboken i akademisk oppgaveskriving*. (2.utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

